

Elogi de l'estudi MBM: Josep Martorell, Oriol Bohigas i David Mackay, acadèmics d'honor

Manuel Ribas Piera

Acadèmic d'honor

L'encàrrec que he rebut és per a mi un enorme compromís. D'una banda, he de fer l'alabança –*laudatio*– d'uns amics de molts anys, més de 50. D'una altra, perquè voldria ser molt equànime i presentar-vos tan fredament com pugui el que he de dir, com a expressió de la congratulació de tots nosaltres pels tres arquitectes que rebem avui en aquesta Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

Si és cert que l'home és fruit de la Història que li toca de viure, encara més ho és de la seva particular història.

En acabar el curs escolar 41-42, dos joves amics acabaven el Batxillerat. Eren d'aquells que la gent en diu *nois que prometen*. Tots dos, tant en Martorell, com en Bohigas, van triar els estudis d'Arquitectura (que aleshores calia començar a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona). Al cap de dos anys –xifra rècord en aquells temps– tant Martorell com Bohigas ingressaven a l'Escola d'Arquitectura, quan encara només n'hi havia dues: Barcelona i Madrid. Després d'una carrera brillant aconseguien el títol i començava així la firma Martorell i Bohigas. (Modestament, com corresponia fer-ho, les primeres direccions d'obra s'inspeccionaven des d'una moto de 125 cc. L'arrencada professional, no tant com ara, sempre ha estat difícil).

Aquí –permeteu-me un altre parèntesi–, una primera lliçó, que no he explicat mai, que d'ells vaig rebre, d'interesa professional. Va anar així. Havien rebut l'encàrrec d'una obra *de planta* per a una firma important. La gent d'aquesta editorial es van creure tan importants que van exigir –com tan-tes vegades passa– un canvi a la façana de balcons i vegetació, a la manera de la casa Mitjans del carrer Santaló. Tot i les ganes de treballar, de començar a expressar-se amb arquitectura nova, heroicament van decidir renunciar a l'encàrrec. A mi em va impressionar tant, que encara me'n recordo!

Però no acaba aquí la història personal: Vet aquí que l'any 1962, un jove arquitecte procedent de l'Imperi britànic, quan encara era Imperi, es va traslladar a Barcelona. A les tardes treballava al primer estudi M.B. de la Creu Coberta. (He de dir que ell va ser el meu professor d'anglès, però ara això no toca). Al cap d'un temps, l'arquitecte David Mackay aportava la segona M a la firma MB, que passava així a ser, com fins avui, MBM: l'estudi tripartit en què tots tres han esmerçat la part més important de la seva vida professional.

Els arquitectes

Tots tres són molt diferents, tant que no es pot parlar de la vàlua d'un sense esmentar la dels altres dos. La clarividència d'en Josep Martorell –fill de dos pedagogs de primera categoria– s'aliava bé

amb l'ímpetu i la creativitat, sempre disconforme amb el present, que ha caracteritzat l'obra i la vida de l'Oriol Bohigas. En David Mackay representa el sentit crític i la finor de la crítica i de l'humor britànics. Així aconseguen l'aliança perfecta: Martorell aporta el sentit moral i de treball de l'escoltisme, el *tant com puc*. En Bohigas és la incansable creació, i la protesta si s'escau. Finalment, en David aporta la finor del resultat. Demano disculpes als tres per una descripció probablement tan matussera i per la qual els en demano perdó.

Penso que aquí puc fer un símil futbolístic. En el Barça, Xavi i Iniesta passen jugades magistrals a un tercer que sap recollir-les i convertir-les en gol. L'acumulació de gols, vull dir d'obres, des d'aleshores marquen el camí de MBM.

La firma va anar creixent, alhora amb la dimensió dels locals de treball. Després de la Creu Coberta vingué el carrer Calvet, després Brusi i finalment l'immoble de tres plantes a la plaça Reial de Barcelona.

Són records que vaig viure personalment durant el període 1952-1960. Em refereixo al grup R, que pretenia això que ara sembla tan fàcil perquè ja ha arribat la recuperació de l'arquitectura de les avantguerres a Catalunya. Uns quants ens reuníem setmanalment al pis d'en Joaquim Gili, a la carretera de Sarrià, per parlar d'arquitectura. Recordo haver-me trobat amb l'Oriol un dia de 1951 a la Biblioteca del Col·legi d'Arquitectes, quan em va dir *cal fer quelcom*. Al cap de poc temps vaig saber del naixement del gR, i al cap d'un any vaig rebre la invitació per col·laborar en les activitats del grup que ell va impulsar i vaig poder satisfer una de les aspiracions que jo tenia d'ençà del penúltim curs de la carrera. Em va marcar.

Arquitectura

Però com que les meves paraules han d'intentar explicar no pas les biografies, sinó l'arquitectura llur, correré el risc de qualificar-la globalment.

Per a mi l'arquitectura de MBM és alhora brutalista i ingènua, transparent, que mostra d'on ve i on va, sempre a partir d'una elevada qualitat i sempre *a la moda*. No endebades he sentit l'Oriol elogiar repetides vegades aquest *estar a la moda*, la importància de la moda en tota creació artística. Però sento una veu malèvola que des de dins em diu *i si, com passa ara, n'hi ha més d'una*, aleshores la meua resposta seria dir, *ells trien la millor*.

Deixo aquest arriscat terreny d'opinió sobre l'obra de MBM i torno, de refilada, al terreny de la història en minúscula. MBM, ja ho he dit abans, té una obra copiosa i extensa. (Quan això es comenta amb els col·legues, alguns arquitectes importants acostumen a dir: *és clar, com que són tres!*). També és obra escampada. Quan els arquitectes de Catalunya comencen a fer-se sentir a Europa, més o menys emparats per l'èxit de la marca Barcelona, MBM també ho fa intensament, tant en el camp de l'arquitectura com en el de l'urbanisme. A partir de i malgrat una certa desconfiança inicial envers l'urbanisme –un episodi per a mi feridor–, aviat l'estudi s'inclina en concursos i en obres, vers la ciutat: la seva arquitectura esdevé molt més completa.

Algunes obres

No puc parlar en aquesta breu i somera presentació de tot el que mereixeria dir-se. Jo n'he fet una tria, fruit del desig de ser equànime com he anunciat. He triat parlar d'aquella obra que més m'ha impressionat i que jo he pogut conèixer i sentir, perquè l'arquitectura no es pot sentir si no és vivint-la. (Ara podria parlar de la gran mentida de l'arquitectura fotografiada, però tampoc toca).

A partir d'una obra d'extrema joventut (1954), encara de MB, la que fou la casa Guardiola a Argentina (una declaració de fidelitat al racionalisme del Moviment Modern), seguí la casa Luján, que em va agradar per la seva simplicitat de volums i superfícies.

Seguí, al cap d'uns anys, cap al 1962, l'edifici de la Mútua Metal·lúrgica a la Diagonal, del qual molts enyorem la caixa d'ascensor revestida de rajoles de color –encertat disseny d'uns amics ja desapareguts, en Jordi Domènech i l'Ismael Balanyà.

Fent un gran salt cronològic, hem d'anar fins al segle present (2001), que MBM inauguren amb la magnífica reforma de l'antiga Caserna d'Intendència –avui seu de la Universitat Pompeu Fabra– a tocar del carrer Wellington. La reforma és perfecta en tots els seus detalls i poso per davant de tots una cosa molt senzilla, l'ambient creat pels finestrans oberts enfora, com si fossin trofeus a l'antic pati d'armes de la vella caserna.

Vull encara parlar d'un concurs guanyat en el mateix any 2001, però que ha quedat inèdit, és a dir, sense construir: em refereixo a la transformació de l'antiga i enorme estació ferroviària de Canfranc, sobre una línia en desús que havia d'apropar Madrid amb París. (D'aquest concurs jo vaig ser membre del jurat). És molt freqüent en la cronologia de MBM veure magnífics projectes que acaben inèdits. Això significa moltes coses en les quals no entraré.

Finalment citaré una obra a Berlín, a la Kochstrasse, en el barri de Kreuzberg. Presenta la façana posterior *hispanica* i la principal és d'estructura exempta molt singular.

Final

Abans he fet un joc de paraules combinant la Història (en majúscules) amb la història, que cadascú fa amb la seva vida. A la Introducció m'endinsava en la biografia dels tres nous acadèmics. En aquest punt reflexiono i penso com alguns acadèmics hem hagut abans d'aclimatar-nos a l'adjectiu. Perquè en molts dels nostres cercles la paraula acadèmic té un caràcter pejoratiu –anquilosat i formalista, acomodaticí. Però alguns hem acceptat ser acadèmics perquè, a desgrat d'això, aquesta Acadèmia és un ens viu. Amb aquesta esperança som aquí.

Hom pot jutjar els tres nousinguts com a anti-acadèmics ni que sigui en un nou sentit de la paraula? Sí, certament: Els candidats han demostrat amb fets assenyalats, llurs mèrits per ser ben rebuts a l'Acadèmia. En Josep Martorell treballant creativament dins l'estudi i defensant brillantment el civisme en els anys de la seva col·laboració periodística a l'*Avui*. En Bohigas en la seva tasca revifadora en molts fronts: en la fundació del grup R, com ja he explicat, més tard a la càtedra i en la direcció de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona; a l'Ajuntament, primer com a tècnic i després com a Regidor sense deixar de ser tècnic, i fins d'aquí a molt poc com a president de l'Ateneu Barcelonès. En tots els càrrecs, jo en sóc testimoni, ha deixat la seva petja segura i revolucionària. Pel que fa a

en Mackay, s'ha captivat sempre com a molt integrat en el país que el va acollir i ha estat a l'altura de l'estudi que el va rebre. Crec que amb això justifico la presentació que tinc encarregada. M'he esforçat molt en ser molt objectiu. Però, no sé si heu notat que jo els admiro!

16 de febrer de 2011